

АНАЛИЗА ДРУГЕ РУКОВЕТИ ПЈЕСМЕ ИЗ МАКЕДОНИЈЕ ВОЈИНА КОМАДИНЕ

Стефан Којић, МА
E-mail: stekoj@gmail.com

УДК: 787.1:78.071.1 Комадина, В.
Прегледни научни чланак

Сажетак: Војин Комадина аутор је седам руковети. Упориште за стварање дела руковети црпео је користећи народне напеве. У овој руковети напеви из Македоније – по узору на Мокрањца. Друга руковет Војина Комадине припада композицијама из периода студентског живота. Изузев последње песме, услед недостатка оригиналних изворних напева, у раду не можемо говорити о третману изворних напева у руковетној форми.

Циљ рада је сагледавање начина обраде фолклорне грађе кроз анализу хармонског језика и анализе облика.

Кључне речи: Војин Комадина, Друга руковет, фолклорна грађа.

Војин Комадина је један од најзначајнијих композитора у другој половини XX века на подручју бивше Југославије. Већи део живота провео је на подручју Босне и Херцеговине те се Комадина сматра босанско-херцеговачким композитором. Својим стваралаштвом, које је уско везано са народним фолкором, из којег црпи инспирацију за своја дела, дао је значајан допринос музици на простору бивше Југославије.

Комадина је компоновао седам дела које припадају жанру хорске музике – руковети. Седам руковети, колико их је написао током живота, можемо поделити на два периода:

Студентски период:

1. „Пјесме са Косова“ (1952/1960);
2. „*Пјесме из Македоније*“ (1956/1958);
3. „Печалбарска“ (1959);
4. „Свадбарске пјесме из Неготинске Крајине“ (1953/1983);
5. „Македонска“ (1960);

Период након студија:

6. „Подкозарје“ (1964);
7. „Пјесме Јање Чичак“ (1972).

Током студентског периода, врло вероватно¹ због захтева на одсеку компоновање које је студирао, Комадина је написао 5 руковети.

---

¹ „... писање руковети је било обавезни део програма на студијама композиције...“ Николић (1996. 47)

Пјесме из Македоније – Друга Руковет

Друга руковет *Пјесме из Македоније*, написана је 1956. године а преуређена 1958. године. Комадина је за ову руковет у години у којој је преуређена добио прву награду на *Другом међународном такмичењу хорова и хорских композиција* у Торину, исте године када постаје и члан Удружења композитора БиХ.

Руковет је написана за мешовити хорски састав и састоји се из пет песама:

- I песма**   Со маки сум се родило;
- II песма**   Бог да ги бијет дебрани;
- III песма**   Изникнало жолто цвекје канарија;
- IV песма**   Чичо сака да се жени;
- V песма**   Се скарале, се степале, моми тиквешанки.

Само за један изворни напев наишао сам на извор, а то је последња песма руковети *Се скарале, се степале* (Миодраг Васиљевић, Југословенски музички фолклор II). За остале песме не наилазим на изворне напеве за ову руковет. Услед недостатка изворног напева, није могуће посветити се композиторовом третману цитата.

Комадина се, користио народним напевима који су други записивали – није их сакупљао, односно записивао. По узору на Мокрањца, Комадина је у ову руковет уврстио песме из једне географске области – Македонија.

Анализа облика

I ПЕСМА – *Со маки сум се родило* (Adagio con sentimento) састоји се из две строфе распоређене у четири одсека: **a** (1–9), **b** (9–17), **a1** (17–26) и **b1** (26–34). Песма је написана у 2/4 такту. Одсек **a** започиње напевом са текстом прве од две строфе. Тема напева поверена је тенорима са текстом „*Со маки сум се родило, со жалости јас ќе умрам*“. Одсеци **a** и **b** су уланчано увезани. Почетак наредног одсека (**b**) поверен је женском хорском саставу, а тема напева сопранима – који излажу остатак текста прве строфе: „*Макиме да ми ги напишете, озгора на гробоми*“.

Обратно у односу на прву строфу, друга строфа (одсек **a1**) поверена је првенствено женском хорском саставу којем се постепено прикључују и мушки гласови – прво тенор, а потом и бас у размаку од пола такта (тенор), односно такт и по (бас). Тема напева са текстом: „*Ќе се качам на планина, ќе влезам в црни, темни зандани*“ поверена је сопранима у којој уочавамо одређене измене у односу на први наступ теме (т. 19) – нема скретница, а у наредном такту (т. 20), измењена је последња нота.

Пример 1

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 19–20)

19

C. чам на пла - ни -

A. чам на пла - ни -

T. ка - чам на пла-ни -

B. ке_ се пла - ни -

Последњи одсек **б1** прве песме поверен је овог пута мушком хорском саставу (четвороглас дивизи) – тема напева поверена је првим тенорима. Тема напева поверена је сопранима (т. 30–34) приликом увођења женског хорског састава. Одсеци **б** и **б1** су готово идентични – измена је видљива у басовима (т. 30).

Пример 2

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 11–12)

13

B. О-зго-ра на

Пример 3

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 30–31)

30

B. О-зго-ра на

Руковет почиње једногласом – тенори. Након једног такта учавачмо вид слободне полифоније у басу, који имитира почетак теме напева у трајању од два такта. Постепено, након излагања теме у басу, Комадина дели басове – баритони и басови. Прелаз са мушког хорског састава на

женски хорски састав (одсек **а/б**) увезан је врло вероватно² убацивањем текста „Леле туго“ (т. 8).

Женски хорски састав подељен је на прве и друге сопране и алтове. Након четири, односно пет тактова, прикључују се тенори и басови. Тенорима је поверена мелодијска линија која подсећа на главу теме (т. 13–14).

Пример 4

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 13–14)

13

C. o - зго - ра на

A. o - зго ра на

T. О-зго-ра на гро - бот,

B. О-зго-ра на

Тоналитет прве песме је ин ге-еолски. Комадина у овој песми постиже контраст у динамици сазвучја почев од једногласа до крајњег четворогласа (на појединим местима је уочљив и петоглас). Осим контраста у динамици сазвучја, контраст постиже смењивањем хорских састава приликом сваког одсека – мушки па женски хорски састав и обратно.

Јако су битни тактови у којима се излаже текст „Леле туго“ (т. 8) и „Леле“ (т. 25) за које, како сам написао сматрам да су додати.

² Услед недостатка изворних напева, могуће је само нагађати да ли је овај део додат или не. Иста проблематика ће уследити и у наредним песмама.

Пример 5

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 8–9)

8
 Ле-ле ту-го. Ма-ки-ге
 Ле-ле ту го. Ма - ки-ге
 у - мрам.
 у - мрам.

Пример 6

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 25–26)

25
 - ни.
 ни.
 ни. Ле-ле, о-чи-ге
 ни. Ле-ле, о - чи-ге

Ови тактови су у служби осим у мелодијском смислу (увезивање одсека) и у текстуалном:

ПРВА СТРОФА

Со маки сум се родило,
 Со жалости јас ќе умрам. **ЛЕЛЕ**
ТУГО.
 Маките да ми ги напишете
 Озгора на гробот мој.

У мукама сам се родио,
 у жалости ћу умрети. **ЛЕЛЕ**
ТУГО.
 Муке моје напишете
 Одозго по гробу.

ДРУГА СТРОФА

Ќе се качам на планина,	Попећу се на планину,
Ќе влезам вцрни зандани,	Ући ћу у црне, тамне пећине
<i>ЛЕЛЕ.</i>	(тамнице) <i>ЛЕЛЕ.</i>
Очите да ми парадисаат,	Да ми се очи паралишу,
Сонцето да не го видам.	Сунце да не видим.

Такође, уочљива је разлика у одсецима **а** и **а1** – од једногласа до четворогласа мушки хорски састав (**а**), од једногласа до четворогласа мешовити хорски састав (**а1**). Од тренутка када је поступно дошао до четворогласа, све до краја прве песме Комадина остаје доследан четворогласу (осим почетка друге строфе).

II ПЕСМА – *Бог да ги бијет дебрани* (Allegro moderato) састоји се из две строфе и два одсека **а** (35–38) и **б** (39–43). Песма је написана у 12/8 такту са тоналним центрима Бе-дур и ин ге-еолски који се смењују са променом одсека.

Тема напева је у оба одсека поверена сопранима, док су одсеци написани за мешовити хорски састав. У песми која се састоји из 9 тактова, преовладава петоглас, дивизи алтова (т. 35) и дивизи басова (т. 39–40, 42–43).

Текстуални и мелодијски материјал који се налази у такту број 41, *врло вероватно* је дописан од стране композитора и изводи се након прима волте одсека **б**. Садржи текст: „*Оф! Бре, ле, ле, ле, ле!*“ и то је акорд који можемо посматрати као троструку задржицу (ГЕ, ЦЕ, А, ЕС) пред тонични квинтакорд ин ге-еолски којим почиње одсек **б** (т. 39).

Пример 7

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, друга песма *Бог да ги бијет дебрани* (т. 41)

41
 . Оф Бре, ле, ле, ле, ле, ле, бре, ле, ле, ле, ле!
 . Оф Бре, ле, ле, ле, ле, ле, бре, ле, ле, ле, ле!
 . Оф Бре, ле, ле, ле, ле, ле, бре, ле, ле, ле, ле!
 . Оф Бре, ле, ле, ле, ле, ле, бре, ле, ле, ле, ле!

ПРВА СТРОФА

Бог да ги бијет дебрани,   дебрane, доње граѓане, **Оф! Бре,**
 дебани долнограѓани, **Оф! Бре,**   **ле, ле, ле, ле!**
ле, ле, ле, ле!
 Бог убио дебрane,

ДРУГА СТРОФА

што станаа арамии,   што постадоше разбојници,
 по таа река Радика.   уз   ту   реку   Радику.

Уколико упоредимо почетке оба одсека прве и друге песме можемо уочити одређене сличности (наравно уколико изуземео ритам). Тема одсека **а** друге песме јако је слична одсеку **б/б1** прве песме, односно почетак одсека **б** друге песме са одсеком **а/а1** прве песме.

Пример 8

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 9–11 сопранска деоница одсек **б**)

9
 Ма-ки-те да ми ги на - пи - ше

Пример 9

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, друга песма *Бог да ги бијет дебрани* (т. 35–36 сопранска деоница одсек **а**)

35
12/8
1. Бог да ги би - јет де -

Пример 10

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, прва песма *Со маки сум се родило* (т. 1–2 тенорска деоница одсек **а**)

1
Со ма - ки сум се

Пример 11

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, друга песма *Бог да ги бијет дебрани* (т. 39 сопранска деоница одсек **б**)

39
де - бра - ни

III ПЕСМА – *Изникнало жолто цвеќе канарија* (Adagio) састоји се из три строфе распоређење у два одсека: **а** (44–53) и **б** (54–65). Песма је написана у такту 2/4. Прва строфа излаже се у првом одсеку, док остале две чине други одсек, те управо због тога други одсек (**б**) садржи два такта више у односу на први одсек. Тема напева у првом одсеку поверена је алтовима. У другом одсеку, уз промену тоналног центра, тема је поверена сопранима. Како је то био случај у претходним песмама, Комадина и у овој врло вероватно додаје такт (т. 45–46) који садржи текст *Ле, ле, цвеќе*.

Пример 12

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, трећа песма *Изникнало жолто цвеќе* канарија (т. 44–46)

Први одсек поверен је алтовима и тенорима на почетку, потом се прикључују и дивизи басови, док се сопрани појављују у горе наведеним тактовима у првом одсеку ове песме. Други одсек поверен је мешовитом хорском саставу. Како је већ назначено, приликом мењања одсека, мења се и тонални центар – из ин це-еолски, прелази у ин еф-еолски.

ПРВА СТРОФА

Изникнало жолто цвеќе
канарија,

Изникло жуто цвеће канарија,

ДРУГА СТРОФА

Нема кој да го собере;

Нема ко да га убере;

ТРЕЋА СТРОФА

Го собрало лудо младо
неженето.

Убрало га лудо, младо
нежењено.

IV ПЕСМА – *Чичо сака да се жени* (Allegretto) састоји се из четири строфе, подељене на три одсека: **a** (66–69), **b** (70–73) и **b1** (74–79). Песма је написана у такту 7/16. У овој песми се смењују соло и тути одсеци и по томе се она издваја од осталих. Соло деоницу у првом одсеку (**a**) поверен је тенору, док се у наредним одсецима у песми (**b**, **b1**) соло деоница поверава басу. Тути одсеци поверени су мешовитом хорском саставу са различитим хармонским решењима. Читава песма написана је у ин еф-еолски тоналном центру. Последња, четврта строфа почиње са

излагањем текста са краја треће строфе, што није случај у прве три строфе.

ПРВА СТРОФА

Чичо сака да се жени, сиромав!	Дугмад има, ризу (кошуљу)
Копче има риза нема, сиромав!	нема, сиромах!
Хоће чича да се жени, сиромах!	

ДРУГА СТРОФА

Кесе има пари нема, сиромав!	Кесе има, пара нема, сиромах!
Гаќник има гаќи нема, сиромав!	Уже има, гаћа нема, сиромах!

ТРЕЋА СТРОФА

Сето село кандисало, сиромав!	Тата и мама се не слажу,
Тате, мама не кандиса, сиромав!	сиромах!
Читаво село се слаже, сиромах!	

ЧЕТВРТА СТРОФА

<i>Тате, мама не кандиса,</i>	<i>Тата и мама се не слажу,</i>
<i>сиромав!</i>	<i>сиромах!</i>
А момата абер нема, сиромав!	А од девојке ни трага ни гласа,
	сиромах!

У ПЕСМА – *Се скарале, се степале, моми тиквешанки* састоји се из три строфе које су распоређење у два одсека: **а** (82–89) и **б** (90–99). Овој песми претходе два такта која су својеврстан **увод** (80–81) поверен мушком хорском саставу са текстом „*Бре!*“. Ритмички образац увода преноси се и на почетак првог одсека ове песме. Песма је написана у такту 2/4.

Пример 13

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, пета песма *Се скарале, се степале, моми тиквешанки* (т. 80–85)

80

C. 1. Се ска-ра-ле се сте-па-ле мо-ми ти-кве шан-ки,
2. Ра-це-те си со кр-ши-ле, ко-си ис-ку-ба-ле,
3. За е-дно, ле лу до мла-до, мла-до не-же-не-то,

A. 1. Се ска-ра-ле се сте-па-ле мо-ми ти-кве шан-ки,
2. Ра-це-те си со кр-ши-ле, ко-си ис-ку-ба-ле,
3. За е-дно, ле лу до мла-до, мла-до не-же-не-то,

T. Бре, бре, бре! Се ска - ра - ле бре, бре,
Се ска - ра - ле бре, бре,

B. Бре, бре, бре! Се ска - ра - ле бре, бре,
Се ска - ра - ле бре, бре,

Оба одсека написана су за мешовити хорски састав. Тема напева се у овој песми током првог одсека (а) измешта из сопрана (т. 82–85) у тенор (т. 86–87) па поново поверава сопранима (т. 88–89).

Пример 14

Војин Комадина, *Пјесме из Македоније*, пета песма *Се скарале, се степале, моми тиквешанки* (т. 82–89)

82

C. 1. Се скара ле сестепа ле момитиквешанкибре, мо-ми, момитиквешанки,
2. Ра-це-те си сокршиле,ко сииску-ба-ле, ко-си, ко сииску-ба-ле,
3. За едноје лудомладоимладонеже не-то, мла-до, младонеже не то,

A. 1. Се скара ле сестепа ле момитиквешанкибре, мо-ми, момитиквешанки,
2. Ра-це-те си сокршиле,ко сииску-ба-ле, ко-си, ко сииску-ба-ле,
3. За едноје лудомладоимладонеже не-то, мла-до, младонеже не то,

T. Се ска - ра - ле бребре,скара ле сестепа-ле момитиквешанки,
раце те си сокрши ле,ко сииску-ба-ле,
за едноје лудомладоимладоне-е-не то,

B. Се ска - ра - ле бребре,скара ле сестепа-ле момитиквешанки,
раце те си сокрши ле,ко сииску-ба-ле,
за едноје лудомладоимладоне-е-не то,

ПЕСМА	ФОРМА/ ОБЛИК	ТОНАЛИТЕ Т	МЕРА ТАКТА	ИЗВОЂАЧКИ САСТАВ
I песма - Adagio con sentiment	a (1–9) б (9–17) a1 (17–26) б1 (26–34)	ин ге-еолски	2/4	Мушки, Мешовити Мешовити, Женски, Мешовити Женски и Тенор, Мешовити Меовити, Мушки, Мешовити
II песма – Allegro moderato	a (35–38) б (39–43)	Бе-дур ин ге-еолски	12/8	Мешовити хор
III песма - Adagio	a (44–53) б (54–65)	ин це-еолски ин еф-еолски	2/4	Алт, Тенор (Сопран) и Басови Мешовити хор
IV песма – Allegretto	a (66–69) б (70–73) б1 (74–79)	ин еф-еолски	7/16	Соло Тенор и Мешовити хор Соло Бас и Мешовити хор Соло Бас и Мешовити хор
V песма - Allegretto	y (80–81) a (82–89) б (90–99)	ин це-еолски ин це-еолски Ес-дур	2/4	Мешовити хор

***

Најчешћи тонални центри су модалне лествице – еолска модална лествица (природни мол) ин ге, еф и це еолске лествице, као и Бе, односно Ес дур тоналитети. Услед недостатка изворних народних напева, не може се тврдити да су ова места докомпонована од стране композитора, али постоје делови у песмама за које сматрам да не припадају у изворном напеву.

У четири од пет песама у руковети, начини увезивања одсека су управо такви примери – прва песма „*леле туго/леле*“ (т. 8, 25), друга песма „*Оф, бре леле!*“ (т. 41), трећа песма (није увезивање одсека) „*Леле, цвекје/ леле*“ (т. 45–46) и пета песма „*Бре!*“ и „*Бре, их!*“ (т. 97–99).

У првој песми уочени су и мотиви рада са главом теме, као и сличност одсека друге песме са одсецима прве. Контраст у руковети, односно песмама постиже мењањем хорских група, као и контрастом у динамици сазвучја. Осим наведених контраста, уочљиви су и тонални контрасти, контрасти у темпу и динамици.

Занимљив је и начин како је Комадина изабрао редослед напева у руковети. Непарне песме руковети написане су у правилно сложеним тактовима – 2/4, док су парне песме написане у мешовито сложеним тактовима – 12/8, односно 7/16.

Преовладава хомофона фактура, осим на самом почетку где постоји обрис слободне имитације. Такође, акорди терцне структуре су заступљени у читавој руковети. Разлог за ово може лежати у чињеници да је Комадина у овом периоду стваралашта, још био студент, због захтева у тадашњим студијама.

Нема хармонских решења као што је то случај са каснијим руковетима – Шестом и Седмом у којима у великој већини преовладавају акорди секундне, квартне па чак и квинтне структуре.

Коришћена литература

- Николић, Милоје (1996). Руковети и сродне форме у српској музици после Другог светског рата. *Нови звук (бр. 7)*, 47–48.
- Радоњић, Ивана (2012). *Карактеристике музичког језика у хорском опусу Војина Комадине*. Источно Сарајево: Музичка академија Универзитета у Источном Сарајеву. Магистарски рад.
- Церовић, Ивана (2015). Осврт на форму руковети у дјелима Војина Комадине. *Artefact (I)* 57–65.
- Чавловић, Иван (2020). Композиторско-стилске мијене у опусу Војина Комадине. Нацрт за естетику стварања, *Савремено и традиционално у музичком стваралаштву I*, Источно Сарајево, 3–12

SUMMARY

SECOND GARLAND ANALYSIS „SONGS FROM MACEDONIA“ OF VOJIN KOMADINA

Stefan Kojić, MA

Vojin Komadina is a composer of seven garlands. He drew inspiration for the creation of garlands from folk tunes. The tunes in this garland are from Macedonia – inspired by Mokranjac. *The Second Garland* by Vojin Komadina belongs to compositions

from his student days. With the exception of the last song, due to the lack of original tunes, we cannot discuss the treatment of original tunes in the garland form in this paper.

The objective of this paper is to observe the way folklore material was interpreted through harmonic language and form analyses.

Key words: Vojin Komadina, *The Second Garland*, folklore material.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву. 4 :
зборник радова са научног скупа одржаног 15-17. децембра
2022. године / [главни уредник Мирадет Зулић]. - Источно
Сарајево : Музичка академија Универзитета, 2023 (Источно
Сарајево : Копикомерц). - 285 стр. : илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - На насл.
стр.: Дани Војина Комадине. - Текст ћир. и лат. - Текст на срп. и
рус. језику. - Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-99976-902-9-6

1. Дани Војина Комадине (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

COBISS.RS-ID 139474433